

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

Study and Analyze the Value of Kathin Merit-Making That Influences Thai Society

ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่างานบุญทอดกฐินที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

Parita Sirintam^{1*}, Somchai Somchit², & Boonruam Khammuangsaen³

ปริตา ศิริธรรม^{1*}, สมชาย สมจิตต์², & บุญร่วม คำเมืองแสน³

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Parita Sirintam*

ปริตา ศิริธรรม
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: parita.sir@student.mbu.ac.th.

2. Somchai Somchit

สมชาย สมจิตต์
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: scsomchay@gmail.com

3. Boonruam Khammuangsaen

บุญร่วม คำเมืองแสน
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: Boonruam.ka@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

งานบุญทอดกฐิน, พุทธศาสนา, คุณค่าทางศาสนา,
คุณค่าทางสังคม, วัฒนธรรมไทย, เศรษฐกิจชุมชน

Keywords:

Thod Kathin Ceremony, Buddhism,
Religious Value, Social Value, Thai
Culture, Community Economy

Article history:

Received: 25/03/2025
Revised: 18/07/2025
Accepted: 17/08/2025
Available online: 07/09/2025

How to Cite:

Sirintam, P. et al. (2025). Study and
Analyze the Value of Kathin Merit-Making
That Influences Thai Society. *Journal
Dhamma for Life*, 31(3), 600-615.

ABSTRACT

This research has three main objectives: 1) to study the concepts and theories of value in terms of Buddhism, philosophy, and social dimensions; 2) to explore the value in the "Thod Kathin" ceremony, reflecting religious, cultural, and economic aspects in Thai society; and 3) to analyze the influence of the "Thod Kathin" ceremony on Thai society, including its impacts on the mind, social relations, and the development of the economy and culture. The study uses qualitative research methods, focusing on analyzing documents from Buddhist scriptures, related research, and conducting in-depth interviews with monks, community leaders, and participants in the ceremony.

The findings reveal that the "Thod Kathin" ceremony holds multi-dimensional value: Religious dimension: It nurtures Buddhism, enhances faith, and fosters unity among the community. Social and cultural dimension It acts as a center for social activities, promoting cooperation and generosity between individuals. Economic dimension It stimulates the local economy through spending on the ceremony and consumption of related goods and services. Psychological and ethical dimension It provides an opportunity for self-discipline through giving, sacrifice, and merit-making. The analysis concludes that the "Thod Kathin" ceremony is not only a religious ritual but also a vital mechanism that influences the stability of Buddhism, social harmony, and community-level economic development, reflecting profound values that affect Thai society in various ways.

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักสามประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่า ทั้งในเชิงพุทธศาสนา ปรัชญา และมิติทางสังคม 2) เพื่อศึกษาคุณค่าในงานบุญทอดกฐินที่สะท้อนถึงมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในสังคมไทย และ 3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของงานบุญทอดกฐินที่ส่งผลต่อสังคมไทยทั้งในด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางพุทธศาสนา คัมภีร์ทางศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรมบุญทอดกฐิน

ผลการวิจัยพบว่า งานบุญทอดกฐินมีคุณค่าหลายมิติ ได้แก่ มิติทางศาสนา เป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ส่งเสริมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน และสร้างความสามัคคีในหมู่ชุมชน มิติทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคม ส่งเสริมความร่วมมือและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างบุคคล มิติทางเศรษฐกิจ มีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการใช้จ่ายในงานบุญและการบริโภคสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้อง มิติทางจิตใจและจริยธรรม เป็นโอกาสในการฝึกฝนตนเองผ่านการให้ทาน การเสียสละ และการสร้างบุญกุศล จากการวิเคราะห์พบว่า งานบุญทอดกฐินไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพุทธศาสนา ความกลมเกลียวของสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน อันสะท้อนถึงคุณค่าที่ลึกซึ้งและมีผลต่อสังคมไทยในหลายด้าน

บทนำ

ในทางศาสนา งานบุญทอดกฐินถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุชั้นสูงที่ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้ทำบุญได้รับอานิสงส์มากมาย แต่ยังเป็นการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางไปทั่วทุกมุมโลก งานทอดกฐินมีระยะเวลาในการประกอบพิธีที่ค่อนข้างจำกัด โดยจะต้องจัดทำภายใน 30 วันหลังจากออกพรรษา ซึ่งทำให้การดำเนินการนี้เต็มไปด้วยความตื่นตัวและแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่ร่วมมือร่วมใจในการทำบุญ โดยการทำบุญทอดกฐินนี้มีการแบ่งปันทรัพย์สินในลักษณะของการทำทาน ซึ่งถือเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตากรุณาและเข้าใจถึงคุณค่าของการให้ ในด้านสังคม งานบุญทอดกฐินมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคีในชุมชน เนื่องจากการจัดงานนี้มักจะต้องอาศัยการร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน รวมถึงผู้มีจิตศรัทธาที่ต้องร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเข้มแข็งในการเตรียมการและการดำเนินงาน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งขึ้น ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกแห่งการแบ่งปันและช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นคุณค่าทางสังคมที่สำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่สมาชิกของสังคม ในแง่ของเศรษฐกิจ งานบุญทอดกฐินมีอิทธิพลต่อการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและ

ระดับประเทศ เนื่องจากการจัดงานบุญนี้มักมีการซื้อขายสิ่งของจำเป็นต่างๆ เช่น อาหาร เครื่องใช้ หรือแม้กระทั่งสิ่งของที่ใช้ในการจัดงาน เช่น ผ้าสีขาวสำหรับถวายพระ เป็นต้น ซึ่งสร้างรายได้ให้กับธุรกิจชุมชนและช่วยกระตุ้นการทำงานในเชิงเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น รวมทั้งยังเป็นโอกาสให้ชุมชนสามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านผลิตภัณฑ์และสินค้าพื้นเมืองที่เกี่ยวข้องกับงานบุญ ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น แต่ยังมีผลต่อเศรษฐกิจในภาพรวมด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้งานบุญทอดกฐินจะมีคุณค่าทางศาสนา สังคม และเศรษฐกิจมากมาย แต่ก็ยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณา โดยเฉพาะในกรณีที่การจัดงานบุญทอดกฐินบางครั้งอาจกลายเป็นการแข่งขันทางเศรษฐกิจหรือเกิดความฟุ้งเฟ้อในการทำบุญที่ไม่เป็นไปตามแนวทางดั้งเดิม ทำให้บางครั้งกิจกรรมเหล่านี้อาจสูญเสียความหมายแท้จริงไป ดังนั้น การศึกษาคุณค่างานบุญทอดกฐินในทุกมิติทั้งด้านศาสนา สังคม และเศรษฐกิจ จึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงอิทธิพลที่พิธีกรรมนี้มีต่อสังคมไทย การศึกษาและการพิจารณาถึงประโยชน์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานบุญทอดกฐินสามารถช่วยให้เรามีแนวทางในการรักษาและปรับปรุงรูปแบบการจัดงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม โดยยังคงรักษาความหมายที่แท้จริงของงานบุญและพัฒนาประเพณีให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า (Expanded)

การศึกษาแนวคิดเรื่องคุณค่าเป็นหัวข้อที่มีการวิเคราะห์อย่างกว้างขวางในหลายศาสตร์ ทั้งทางพุทธศาสนา ปรัชญา และสังคมศาสตร์ เนื่องจากคุณค่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และการพัฒนาทางจริยธรรมและวัฒนธรรมของมนุษย์

คุณค่าเชิงพุทธศาสนา ในพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องคุณค่าเชื่อมโยงกับเป้าหมายสูงสุดของการดำรงชีวิตคือการหลุดพ้นจากทุกข์ (Dukkha) โดยเน้นการพัฒนาจิตใจและจริยธรรมผ่านการปฏิบัติตามอริยมรรค 8 ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การเกิดคุณค่าทางจิตใจและจริยธรรม (Rahula, 1974) อริยมรรค 8 ประกอบด้วยความเห็นชอบและความตั้งใจชอบซึ่งเป็นการตระหนักรู้ในความจริง ความพยายามชอบและสมาธิชอบซึ่งส่งเสริมการควบคุมจิตใจ การวางใจชอบและการงานชอบที่สนับสนุนพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสังคม ตลอดจนการให้ทาน (Dana) ที่เป็นการสร้างคุณค่าโดยไม่ยึดติดในความเป็นเจ้าของ ซึ่งส่งเสริมเมตตา กรุณา และความสามัคคีในสังคม (Harvey, 2000) นอกจากนี้ยังพบว่าคุณค่าในพุทธศาสนายังเกี่ยวข้องกับการลดอัตตาและความเห็นแก่ตัว ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของความสุขที่แท้จริง (Gethin, 1998)

คุณค่าในปรัชญา ปรัชญาได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าอย่างหลากหลาย โดยทั่วไปแบ่งคุณค่าออกเป็นสองประเภทหลัก คือ คุณค่าปฐมภูมิ (Intrinsic Value) ซึ่งหมายถึงคุณค่าที่สิ่งของหรือปรากฏการณ์มีในตัวเองโดยไม่ขึ้นกับผลประโยชน์ภายนอก และคุณค่าหุติภูมิ (Instrumental Value) ซึ่งเป็นคุณค่าที่สิ่งนั้นมีเพื่อใช้บรรลุเป้าหมายอื่น (Kagan, 1998) นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์คุณค่าในเชิงอภิปรัชญา (Ontological Value)

ที่กล่าวถึงคุณค่าที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือความจริงที่ไม่ขึ้นกับมโนภาพของมนุษย์ เช่น ความงามทางธรรมชาติ หรือความจริงทางคณิตศาสตร์ และคุณค่าทางจริยธรรม (Ethical Value) ที่เน้นเรื่องความดี ความถูกต้อง และความยุติธรรม ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการตัดสินใจและการประพฤติปฏิบัติในสังคม (Frankena, 1973) แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของคุณค่าที่ไม่สามารถลดทอนลงเพียงมิติเดียวได้

คุณค่าในมิติทางสังคม จากมุมมองทางสังคมศาสตร์ คุณค่าไม่ได้เป็นสิ่งที่มียุโดยธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างและกำหนดโดยชุมชนและวัฒนธรรม (Geertz, 1973) คุณค่าทางสังคมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม และช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความผูกพันทางสังคม (Durkheim, 1912) ตัวอย่างเช่น คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น ความเคารพผู้ใหญ่ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร เป็นตัวอย่างของบรรทัดฐานที่ถูกส่งผ่านและปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย นอกจากนี้ คุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การให้ความสำคัญกับทรัพยากรและเงินทองก็มีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ (Bourdieu, 1986) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณค่าในสังคมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทและสถานการณ์ทางสังคม

งานบุญทอดกฐินกับมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในสังคมไทย

งานบุญทอดกฐินถือเป็นพิธีกรรมสำคัญในพุทธศาสนาไทยซึ่งมีบทบาทในหลากหลายมิติ ทั้งทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนถึงการดำรงอยู่ของศาสนาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง

มิติทางศาสนา งานบุญทอดกฐินเป็นการแสดงออกของหลักการให้ทานในพุทธศาสนา ซึ่งมีความสำคัญต่อการส่งเสริมและสืบทอดพระพุทธศาสนา (Buddhist Donation) โดยเฉพาะในเรื่องของการสนับสนุนวัดและพระสงฆ์ งานบุญทอดกฐินจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างชุมชนกับพระสงฆ์ ตลอดจนเป็นการปลูกฝังจริยธรรมและศีลธรรมในสังคม (Tambiah, 1976) นอกจากนี้ การทำบุญกฐินยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรักของการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญทางพุทธศาสนา (Swearer, 1995)

มิติทางวัฒนธรรม ในเชิงวัฒนธรรม งานบุญทอดกฐินเป็นประเพณีที่สะท้อนค่านิยมและวิถีชีวิตของชาวไทยที่มีพื้นฐานจากความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน การจัดงานบุญกฐินจึงเป็นโอกาสที่คนในชุมชนจะได้รวมตัวกัน แสดงออกถึงความผูกพันและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Jackson, 1989) นอกจากนี้ งานบุญทอดกฐินยังสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดประเพณีท้องถิ่น ซึ่งถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและมีบทบาทในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทย (Keyes, 1983)

มิติทางเศรษฐกิจ จากมุมมองทางเศรษฐกิจ งานบุญทอดกฐินยังเป็นเวทีสำคัญสำหรับการหมุนเวียนทรัพยากรในชุมชน การบริจาคในงานบุญกฐินไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชุมชน เช่น การจำหน่ายอาหาร การจัดเตรียมสถานที่ และการให้บริการด้านต่าง ๆ (Vandergeest, 1996) การจัดงานบุญกฐินจึงช่วยส่งเสริม

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในระดับฐานราก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ยังพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจแบบชุมชนเป็นหลัก งานบุญทอดกฐินในสังคมไทยจึงไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีและเศรษฐกิจในสังคมอย่างบูรณาการ

อิทธิพลของงานบุญทอดกฐินต่อสังคมไทย

งานบุญทอดกฐินเป็นพิธีกรรมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อสังคมไทยในหลายมิติ โดยบทบาทของงานบุญนี้ไม่ได้จำกัดเพียงด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงมิติจิตใจ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความมั่นคงและความต่อเนื่องของสังคมไทยในภาพรวม

ด้านจิตใจ การมีส่วนร่วมในงานบุญทอดกฐินมีผลต่อการเสริมสร้างความสงบสุขภายในจิตใจของผู้เข้าร่วม โดยพิธีกรรมดังกล่าวช่วยกระตุ้นความรู้สึกของการให้และการเสียสละตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งมีส่วนในการสร้างความหวังและความเชื่อมั่นในคุณค่าของชีวิต (Tambiah, 1976) นอกจากนี้ งานบุญทอดกฐินยังส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ ทำให้บุคคลเกิดความมั่นคงทางใจและลดความรู้สึกโดดเดี่ยว (Keyes, 1983)

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม งานบุญทอดกฐินมีบทบาทสำคัญในการสร้างและเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การร่วมกันจัดเตรียมงาน การให้ทาน และการร่วมทำพิธีกรรม เป็นการส่งเสริมความสามัคคี ความไว้วางใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Jackson, 1989) นอกจากนี้ งานบุญยังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประเพณีและค่านิยมของชุมชนไปสู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งช่วยรักษาความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและความผูกพันทางสังคมในระยะยาว

ด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม จากมุมมองเศรษฐกิจ งานบุญทอดกฐินเป็นกลไกที่ช่วยกระตุ้นการหมุนเวียนทรัพยากรภายในชุมชน โดยการบริจาคและการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นในงานช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น (Vandergeest, 1996) ขณะเดียวกัน งานบุญนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยผ่านพิธีกรรมและประเพณีที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งยังเป็นเวทีที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและค่านิยมของชุมชน (Swearer, 1995)

งานบุญทอดกฐินจึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงจิตใจ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทำให้พิธีกรรมนี้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความมั่นคงและความต่อเนื่องของสังคมไทย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระไตรปิฎก (2525) ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงหลักการทำบุญและการถวายทาน ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา หลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การทอดกฐิน ซึ่งถือเป็น

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Center

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

การทำบุญที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเน้นการเสริมสร้างบุญบารมีและช่วยเหลือพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดและกิจกรรมต่างๆ ของวัด การถวายทานเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และญาติโยม และเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

สมชาย (2562) งานวิจัยของสมชายเกี่ยวกับคุณค่าทางศาสนาและจิตใจของงานบุญทอดกฐินในสังคมไทย พบว่า งานทอดกฐินมีบทบาทสำคัญในการสร้างศรัทธาในชุมชน โดยงานบุญนี้ไม่เพียงแต่เป็นการถวายทานให้กับพระสงฆ์ แต่ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างชุมชนและศาสนา การร่วมกันจัดงานทอดกฐินยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านและชุมชน

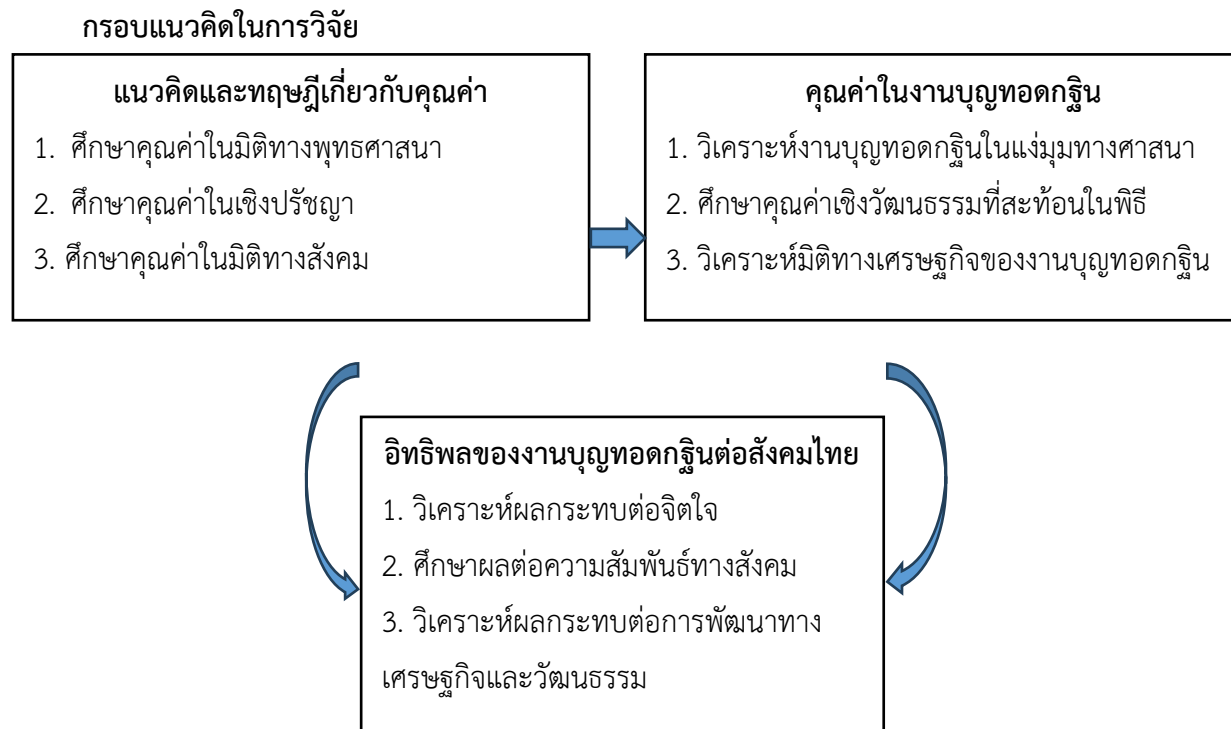
วรรณภา (2563) วรรณภาได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจของงานบุญทอดกฐินในระดับท้องถิ่น พบว่า การจัดงานทอดกฐินไม่เพียงแต่เป็นการทำบุญ แต่ยังเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน เช่น การจ้างงานและการส่งเสริมการค้าขายในท้องถิ่น รวมถึงการกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจให้เติบโต

บุญชู (2561) การศึกษาของบุญชูเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพิธีทอดกฐินในยุคสมัยใหม่ พบว่า พิธีทอดกฐินได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ โดยมีการใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์และการบริจาคทาน ซึ่งทำให้พิธีทอดกฐินยังคงเป็นที่นิยมและมีความสำคัญในสังคมไทย แต่ยังคงรักษาความเป็นประเพณีและจิตวิญญาณของการทำบุญ

อนันต์ (2560) อนันต์ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของงานทอดกฐินในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชน พบว่า งานทอดกฐินเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระสงฆ์และญาติโยม โดยเฉพาะในด้านการทำกิจกรรมร่วมกันและการสนับสนุนวัดในการดำเนินงานต่างๆ การจัดงานทอดกฐินช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการเชื่อมโยงที่ดีในชุมชน

นภัสสร (2565) การศึกษาของนภัสสรวิเคราะห์แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงของงานทอดกฐินในสังคมสมัยใหม่ พบว่าในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการจัดงานทอดกฐิน โดยเฉพาะในบริบทของการใช้เทคโนโลยีและการปรับเปลี่ยนวิธีการทำบุญให้เหมาะสมกับยุคสมัย ส่งผลให้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นและการทำบุญยังคงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในสังคม

พิชญา (2564) พิชญาศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมของงานทอดกฐินในสังคมเมืองและชนบท พบว่า งานทอดกฐินในชนบทมีลักษณะที่เน้นการร่วมมือกันของชุมชน และเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ในขณะที่ในเมืองมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับความสะดวกสบายและความต้องการของคนเมืองมากขึ้น แต่ยังคงคำนึงถึงความสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าในเชิงพุทธศาสนาและมิติทางสังคม
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่างานบุญทอดกฐินที่ส่งผลต่อสังคมไทยในด้านศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ
3. เพื่อศึกษาผลกระทบและอิทธิพลของงานบุญทอดกฐินต่อพฤติกรรมของประชาชน

สมมติฐานในการวิจัย

1. งานบุญทอดกฐินมีบทบาทในการส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางศาสนาและจริยธรรมในสังคมไทย
2. งานบุญทอดกฐินเป็นกลไกที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม และส่งเสริมความร่วมมือของคนในชุมชน
3. งานบุญทอดกฐินมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนผ่านการกระตุ้นการใช้จ่ายและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
4. การมีส่วนร่วมในพิธีทอดกฐินส่งผลต่อจิตใจของผู้เข้าร่วม ทั้งในด้านความสงบภายในและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในวัฒนธรรม

ระเบียบวิธีในการวิจัย

ประเภทการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการเก็บข้อมูลเชิงลึก (In-depth Data Collection) เพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิด ทฤษฎี และคุณค่าทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมงานบุญทอดกฐินในสังคมไทย

ประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ประกอบด้วย

1. พระสงฆ์
2. ผู้นำชุมชน
3. ประชาชนทั่วไปที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรมบุญทอดกฐิน

ซึ่งมีบทบาทหรือมีประสบการณ์ตรงกับการจัดและเข้าร่วมงานบุญทอดกฐินในหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ถูกเลือกจากประชากรข้างต้น โดยเน้นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ หรือมีบทบาทสำคัญในการจัดงานบุญทอดกฐิน เช่น

1. พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นประธานฝ่ายสงฆ์
2. ผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการวัด
3. ประชาชนที่มีบทบาทเป็นเจ้าภาพกฐินหรือมีการเข้าร่วมสมำเสมอ

เทคนิคการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งในประเด็นที่ศึกษา และสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)
2. แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes)
3. แบบฟอร์มการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร
4. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาของเอกสารทางศาสนา เช่น พระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องคุณค่าในเชิงพุทธศาสนา ปรัชญา และมิติทางสังคม
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบุญทอดกฐิน
3. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้รับการคัดเลือก
4. บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และลงภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์
5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก การบันทึกเสียง (หากได้รับอนุญาต) และการจดบันทึกภาคสนาม
2. ข้อมูลเอกสารจะถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Documentary Content Analysis) เพื่อค้นหาแนวคิดหลักและคุณค่าที่เกี่ยวข้อง
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปประเด็น (Thematic Analysis) เพื่อจัดกลุ่มและตีความข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่อง “คุณค่า” ที่ปรากฏในข้อมูลมีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วย “คุณค่า” ในมิติต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งพบว่า แนวคิดทางพุทธศาสนาและปรัชญาได้เสนอภาพของคุณค่าในฐานะที่เป็น คุณลักษณะภายในของมนุษย์ที่สามารถปลูกฝังและพัฒนาได้ผ่านกระบวนการทางจิตและจริยธรรม กล่าวคือ “คุณค่า” ในบริบทนี้ มิใช่เพียงสิ่งที่สังคมยอมรับหรือให้ความสำคัญในระดับโครงสร้างเท่านั้น แต่เป็น ภาวะของจิตใจ ที่ปรากฏผ่านการกระทำอันมีเจตนาแห่งเมตตา กรุณา และเสียสละ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนที่มุ่งเน้นการลดละอัตตา และการแสวงหาความดีอย่างมีเป้าหมายเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในมิติของปรัชญาสังคม พบว่า “คุณค่า” มีสถานะเป็นกลไกทางวัฒนธรรมและจริยธรรมที่หล่อหลอมพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลภายในโครงสร้างสังคม โดยแนวคิดเชิงสังคมศาสตร์ เช่น จากแนวคิดของ Émile Durkheim หรือ Max Weber ต่างชี้ให้เห็นว่า คุณค่ามิได้เป็นเพียงสิ่งที่บุคคล “เลือก” ตามอำเภอใจ แต่เป็นสิ่งที่สังคม “กำหนด” ผ่านกระบวนการขัดเกลาและสร้างความหมายร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนา “จิตสำนึกสาธารณะ” (public consciousness) เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบ

จึงกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่อง “คุณค่า” มีความซับซ้อนและหลากหลายระดับ ทั้งในแง่มิติภายในของจิตใจ (subjective-moral dimension) และมิติด้านนอกเชิงโครงสร้างทางสังคม (structural-social dimension) โดยทั้งสองมิติดังกล่าวสามารถบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกรอบของพุทธจริยศาสตร์และทฤษฎีทางสังคมที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับส่วนรวม ในภาพรวม การวิเคราะห์เชิงลึกนี้สะท้อนให้เห็นว่า “คุณค่า” มิได้เป็นเพียงแนวคิดนามธรรม แต่มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม โดยการหลอมรวมระหว่างหลักการทางพุทธศาสนาและแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ทำให้สามารถเข้าใจ “คุณค่า” ได้ในลักษณะองค์รวม (holistic) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวคิดเชิงนโยบาย การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว

การวิเคราะห์งานบุญทอดกฐินในฐานะการสะท้อน “คุณค่า” หลายมิติ

การศึกษาพบว่า งานบุญทอดกฐินมิใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนาธรรมดา หากแต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อน และสามารถแยกวิเคราะห์ได้ในหลากหลายมิติ ดังนี้

มิติทางศาสนา งานทอดกฐินมีรากฐานมาจากพระพุทธานุญาตที่เปิดโอกาสให้คฤหัสถ์ได้แสดงออกถึงศรัทธา ผ่านการถวายผ้ากฐินแก่พระภิกษุสงฆ์ภายหลังออกพรรษา อันเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป พร้อมกันนี้ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรม (moral consciousness) และส่งเสริม

ให้พุทธศาสนิกชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางธรรม โดยผ่านกระบวนการของการให้ (dāna) ซึ่งถือเป็นการฝึกฝน ภาวะภายในของจิตใจให้มีเมตตา เสียสละ และลดละอัตตา

มิติทางสังคมและวัฒนธรรม พิธีกรรมทอดกฐินมิได้เกิดขึ้นโดยลำพังในบริบทของศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีในระดับชุมชน โดยเฉพาะในสังคมชนบทไทยที่ระบบเครือญาติและความสัมพันธ์แบบแนวนอนยังมีบทบาทอย่างเข้มแข็ง งานบุญทอดกฐินกลายเป็น “พื้นที่กลางทางสังคม” (social common space) ที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความร่วมมือ และความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังเป็นกลไกที่ช่วยถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น

มิติทางเศรษฐกิจ แม้จะมีจุดเริ่มต้นจากความศรัทธาทางศาสนา แต่ในทางเศรษฐกิจ งานบุญทอดกฐินยังมีบทบาทเชิงกลไกในการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการจ้างงาน การซื้อขายสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงาน เช่น อาหาร เครื่องใช้ บริการขนส่ง ตลอดจนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ถูกนำมาเสนอในรูปแบบของการร่วมทำบุญหรือของที่ระลึก ซึ่งถือเป็นการเชื่อมโยงระหว่างศาสนากับเศรษฐกิจในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

การวิเคราะห์อิทธิพลของงานบุญทอดกฐินต่อบุคคลและสังคม

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า งานบุญทอดกฐินมีอิทธิพลเชิงบวกทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับโครงสร้างทางสังคม โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก ดังนี้

ด้านจิตใจ งานบุญทอดกฐินเป็นกิจกรรมที่มีพลังในการกล่อมเกล้าจิตใจของผู้เข้าร่วม โดยส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกแห่งการให้ (altruism) การเสียสละ และการแสวงหาความดี ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณค่าทางจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนาและจริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (virtue ethics) กล่าวอีกนัยหนึ่ง พิธีกรรมนี้มีศักยภาพในการบ่มเพาะ “จิตวิญญาณสาธารณะ” (public spirit) ให้เกิดขึ้นในระดับปัจเจก

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม งานทอดกฐินมีบทบาทเชิงสถาบันในฐานะ “เครื่องมือสร้างความกลมเกลียว” ภายในชุมชน โดยกระตุ้นให้เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยน และสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานของทุนทางสังคม (social capital) อันนำไปสู่การรวมพลังของชุมชนในการร่วมมือพัฒนากิจกรรมสาธารณะในมิติอื่น ๆ ต่อไป

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรม งานบุญทอดกฐินยังเป็นเวทีสำคัญในการอนุรักษ์และถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภาษา เพลงพื้นบ้าน เครื่องแต่งกาย อาหาร หรือพิธีกรรมแบบท้องถิ่น นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของผู้คนและการหมุนเวียนของทรัพยากรในการจัดงานยังมีผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก อันสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วย "คุณค่า" ในเชิงพุทธปรัชญาและสังคมศาสตร์

การศึกษาประเด็นว่าด้วย "คุณค่า" (Value) ในบริบทพหุมติ จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานคิดแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary approach) ซึ่งบูรณาการแนวคิดจากพุทธปรัชญา ตลอดจนทฤษฎีทางสังคมศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงแก่นสารของแนวคิดนี้ในฐานะองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อทั้งระดับปัจเจกและโครงสร้างทางสังคม ในเชิงพุทธปรัชญา แนวคิดเรื่อง "คุณค่า" มิได้ตั้งอยู่บนฐานของวัตถุนิยม หากแต่เชื่อมโยงกับกระบวนการภายในทางจิตวิญญาณที่มุ่งสู่ความหลุดพ้น (วิมุตติ) โดยผ่านหลักธรรม เช่น ทาน ศีล และภาวนา ซึ่งล้วนเป็นรูปแบบของ "คุณค่าทางจริยธรรม" (moral values) ที่ตั้งอยู่บนฐานของการลดอัตตา และการแสวงหาประโยชน์สุขของผู้อื่น กิจกรรมทางศาสนาอย่าง "การทอดกฐิน" จึงอาจถูกวิเคราะห์ได้ว่าเป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่ง "คุณค่า" ดังกล่าวผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม และทำหน้าที่เป็นกลไกในการสื่อสารเชิงคุณธรรมระหว่างปัจเจกกับส่วนรวม ในขณะเดียวกัน การทำความเข้าใจ "คุณค่า" ในมิติทางสังคม จำเป็นต้องพิจารณาในฐานะที่มันเป็นทั้งโครงสร้างความหมาย (structure of meaning) และกลไกในการหล่อหลอมทางสังคม (socialization) งานของชาร์ตซ์ (Schwartz, 1992) เกี่ยวกับ "คุณค่าสากล" (universal values) ได้นำเสนอชุดคุณค่าพื้นฐานของมนุษย์ที่ปรากฏในทุกวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงความเอื้อเฟื้อ (benevolence) ความสามัคคี (conformity) และความยอมรับในความแตกต่าง (universalism) แนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง-หน้าที่ (structural-functional analysis) ของกิจกรรมทางศาสนาในสังคมไทย โดยเฉพาะพิธีกรรมเช่นการทอดกฐิน ซึ่งมีสถานะเป็น "พื้นที่ของความหมาย" (space of meaning) ที่ช่วยผลิตซ้ำและธำรงไว้ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ในบริบทของชุมชนร่วมสมัย

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเรื่อง "คุณค่า" ในกรอบพุทธปรัชญาและสังคมศาสตร์ไม่อาจแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง หากแต่มีความสัมพันธ์เชิงพลวัต (dynamic interrelation) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมทางศาสนา เช่น การทอดกฐิน มิได้เป็นเพียงพิธีกรรมเชิงศรัทธา หากยังเป็นพื้นที่ของการต่อรองทางอำนาจเชิงคุณค่า (negotiation of values) ระหว่างระบบความเชื่อ จริยธรรม และโครงสร้างสังคมในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การศึกษาคุณค่าในงานบุญทอดกฐินที่สะท้อนมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

การอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า งานบุญทอดกฐินมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นกลไกสำคัญในการสืบสานและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสอดคล้องกับกรอบความคิดของ Geertz (1973) ที่เสนอว่าวัฒนธรรมเป็นระบบความหมาย (system of meaning) ที่มนุษย์ใช้ในการตีความและสร้างความเข้าใจต่อโลกภายนอก ในบริบทนี้ พิธีกรรมทอดกฐินทำหน้าที่

เป็น “พื้นที่สร้างความหมายร่วม” (shared meaning-making space) ที่ส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับชุมชน นอกจากนี้ ในมิติทางเศรษฐกิจ งานวิจัยของ เศรษฐา ศิลาอ่อน (2554) ชี้ให้เห็นว่างานบุญประจำปี เช่น งานทอดกฐิน มีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นผ่านการหมุนเวียนของทุนทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการจับจ่ายใช้สอย การจ้างแรงงาน และการค้าขายสินค้าในระหว่างกิจกรรม ซึ่งผลการศึกษา สอดคล้องกับการสังเกตการณ์พบว่าการจัดงานทอดกฐินเป็นพื้นที่สำคัญในการเคลื่อนย้ายของทุน และกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้พิธีกรรมนี้ไม่ได้มีบทบาทเฉพาะในเชิงศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่ช่วยรักษาและขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

การวิเคราะห์อิทธิพลของงานบุญทอดกฐินที่มีต่อจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการพัฒนา

ผลการวิเคราะห์ในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า งานบุญทอดกฐินมิใช่เพียงกิจกรรมเชิงศาสนาเท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็น “กลไกทางสังคม” ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความกลมเกลียวทางสังคม (social cohesion) ความไว้วางใจ (trust) และการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน โดยสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (social capital) ของ Putnam (2000) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันช่วยเพิ่มความเข้มแข็งของเครือข่ายสังคมและความสามารถในการร่วมมือของสมาชิกชุมชน ในแง่มุมทางจิตใจ พิธีกรรมทอดกฐินยังเป็นโอกาสสำคัญในการสะท้อนตน (self-reflection) และการฝึกฝนการละวางตน (detachment) รวมถึงการบำเพ็ญคุณธรรมตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุที่เน้นย้ำถึง “การให้” (dāna) ในฐานะพื้นฐานสำคัญของการปลดปล่อยตนจากความยึดมั่นถือมั่นและทุกข์ภายใน จึงอาจกล่าวได้ว่างานทอดกฐินทำหน้าที่ไม่เพียงแต่เป็นพิธีกรรมแสดงความศรัทธา แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงจิตวิญญาณที่ช่วยสร้างสมดุลทั้งในระดับปัจเจกและสังคม ส่งผลต่อความเข้มแข็งของเครือข่ายความสัมพันธ์และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การอภิปรายผลครั้งนี้สามารถเชื่อมโยงประเด็นหลักของการวิจัยเข้ากับวัตถุประสงค์ทั้งสามข้ออย่างเป็นระบบ โดยใช้ทั้งแนวคิดทางศาสนา ทฤษฎีทางสังคม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการรองรับข้อค้นพบ งานบุญทอดกฐินจึงถูกมองไม่เพียงพิธีกรรม แต่เป็นกลไกที่หล่อหลอมคุณค่าทางศีลธรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้งในสังคมไทยร่วมสมัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีทอดกฐินให้เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เผยแพร่และจัดกิจกรรมให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังคงรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณของประเพณีไว้
2. ส่งเสริมความเข้าใจบทบาทของพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคม ทั้งในด้านความเมตตา กรุณา การสร้าง ความสงบสุข และการส่งเสริมความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทอดกฐิน

3. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและจัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ วัด และองค์กรทางศาสนา เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเพณีให้กว้างขวางขึ้น

สรุป

งานบุญทอดกฐินเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยในหลายด้าน ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการถวายผ้ากฐินแด่พระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นการทำบุญและอุทิศส่วนกุศล แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวและความสามัคคีของคนในชุมชน การร่วมมือร่วมใจกันของประชาชนในการจัดงานทอดกฐินสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของคุณธรรมและการทำความดี การทำงานร่วมกันในการจัดงานทอดกฐินยังสามารถมีผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นผ่านการสนับสนุนกิจกรรมท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างคุ้มค่า การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้ในหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีการจัดงาน นอกจากนี้ งานบุญทอดกฐินยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของพุทธศาสนา โดยช่วยให้สถาบันพระพุทธศาสนายังคงได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและสังคมในด้านการศึกษา การฝึกอบรม พระภิกษุสงฆ์ รวมถึงการพัฒนาวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทอดกฐินยังช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันของการเป็นส่วนหนึ่งในศาสนาและสังคมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษางานวิจัยนี้ พบว่า งานบุญทอดกฐินมีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมไทยในหลายมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และศาสนา การอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากงานบุญทอดกฐินสามารถดำรงอยู่และเพิ่มพูนขึ้นในอนาคต แนวทางในการอนุรักษ์ไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมคุณค่าทางจิตวิญญาณ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชนและพัฒนาสังคมไทยให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับคุณค่างานบุญทอดกฐินแก่เยาวชน เช่น การอบรม การประกวด หรือจัดนิทรรศการ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจทางศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงการสืบสานประเพณีไทย
2. ควรศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากงานบุญทอดกฐิน เช่น การใช้ทรัพยากรและการจัดการขยะ เพื่อวางแผนงานจัดงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมงานบุญทอดกฐินโดยลดภาระค่าใช้จ่าย เช่น การบริจาคเงินแทนซื้อของ หรือใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบของงานบุญทอดกฐินในมิติอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น มิติทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เห็นภาพรวมของผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบอย่างครบถ้วน
2. ควรพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง
3. ควรสำรวจแนวทางการใช้เทคโนโลยีหรือสื่อสมัยใหม่ในการส่งเสริมความรู้และการประชาสัมพันธ์งานบุญทอดกฐิน เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์เพ็ญ, ศิริพร. (2564). ผลกระทบทางเศรษฐกิจของพิธีทอดกฐินในชุมชนท้องถิ่น. *วารสารเศรษฐศาสตร์และการพัฒนา*, 8(1), 120-135.
- บุญชู. (2561). การเปลี่ยนแปลงของพิธีทอดกฐินในยุคสมัยใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 29(2), 102-120.
- พระไตรปิฎก. (2525). *พระไตรปิฎก (ฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (พ.ศ. 2500). *ธรรมะเรื่องการให้ (dāna)*.
- พิชญา. (2564). ผลกระทบทางวัฒนธรรมของงานทอดกฐินในสังคมเมืองและชนบท. *วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก*, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นภัสสร. (2565). *แนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงของงานทอดกฐินในสังคมสมัยใหม่*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. (2565). *ประวัติและความสำคัญของงานบุญทอดกฐิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะ.
- สมชาย. (2562). *คุณค่าทางศาสนาและจิตใจของงานบุญทอดกฐินในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สารานุกรมพุทธศาสนา. (2548). *บุญกิริยาวัตถุและงานทอดกฐิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). *คู่มือการจัดงานบุญทอดกฐิน: แนวทางและประเพณี*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์กรมการศาสนา.
- เศรษฐา ศิลาอ่อน. (2554). ผลกระทบทางเศรษฐกิจของงานบุญประเพณีท้องถิ่น: กรณีศึกษางานทอดกฐิน. *วารสารสังคมศาสตร์*, 22(3), 45-67.
- วิริยะ, อีรชัย. (2563). บทบาทของงานบุญทอดกฐินในการสร้างความสามัคคีของชุมชนไทย. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 12(2), 45-60.

- อนันต์. (2560). บทบาทของงานทอดกฐินในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชน. *วารสารสังคมวิทยา*, 22(3), 80-95.
- Frankena, W. K. (1973). *Ethics*. Prentice-Hall.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Gethin, R. (1998). *The foundations of Buddhism*. Oxford University Press.
- Harvey, P. (2000). *An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices*. Cambridge University Press.
- Jackson, P. (1989). Thai Buddhist festivals and the construction of community. *Journal of Southeast Asian Studies*, 20(1), 57-79.
- Kagan, S. (1998). *Normative ethics*. Westview Press.
- Keyes, C. F. (1983). *The religious tradition of Thailand*. In Asia: Tradition and Change.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Rahula, W. (1974). *What the Buddha taught*. Grove Press.
- Schwartz, S. H. (1992). *Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries*. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). Academic Press.
- Swearer, D. K. (1995). *The Buddhist world of Southeast Asia*. State University of New York Press.
- Tambiah, S. J. (1976). *World conqueror and world renouncer: A study of Buddhism and polity in Thailand against a historical background*. Cambridge University Press.
- Urkheim, E. (1912). *The elementary forms of religious life*.
- Vandergest, P. (1996). The political ecology of peasant-state relations in Thailand. *The Journal of Asian Studies*, 55(2).